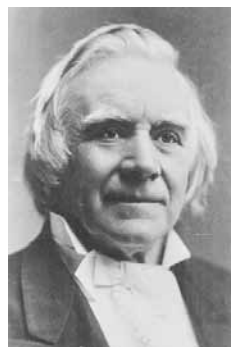

1868 Oleanna og Ole Bull

En vakker vårdag svinger jeg inn på Veiseth i Elvran. Jeg hadde avtalt å møte Peder Veiseth. Han kjente jeg fra før fra mine historiske vandringer hvor han ofte hadde vært med. Jeg ser en som holder til i fjøsinngangen, men registrerer selvsagt at det ikke var Peder. Jeg går likevel bort og spør om han vet hvor Peder er. Vedkommende lirer ut av seg et vokabular som gjør at jeg følte meg hensatt til slettene over Po, det var noe jammerflatelig over det hele. Jeg legger sammen $2 + 2$, og har fasiten klar. Dette fører til at noe i underbevisstheten minner meg på mitt ærend, og enkelte merkverdige tanker dukker opp. Her står jeg foran en «innvandrer» fra Polen, en som kom hit for å søke arbeid, samtidig som jeg var her for å søke opprinnelsen til at en annen person utvandret fra dette området for å søke arbeid et annet sted i verden. I 1868 utvandret det flere fra Veiset. Nå 145 år senere var det mest motsatt. Verden hadde snudd litt på seg igjen.

Når en sitter og blar litt i Stjørdalsboka, eksempelvis bind III Lånke, kan en komme til å skvette litt dersom en klarer å registrere hva som står på side 781 under gården Veiset: «*Oleanna, f. 1848. Var tjenestegjente hos den verdenskjende spelman Ole Bull, og fylgte han til Amerika i 1868*». Førstetanken er der selvsagt med en gang hos de fleste som har bestått folkeskolen. Og blar en videre uten andre vurderinger – kan en bli mest narret til å tro hva førstetanken selvsagt tilsa: «*Der er linken til den berømte fristaden Oleana – som Ole Bull grunnla i Pennsylvania*». Underforstått: der har vi altså forklaringen på hvorfor Ole Bull kalte sin fristad i Amerika for *Oleana*. En retter seg raskt opp i ryggen, føler sin patriotiske stemning stige og suger til seg æren. Sannelig er det en stjørdalingen bak her også. Det føles så godt. Men akk nei, slik var det ikke. Skuffelsen kommer gjennom sin harde virkelighet – der også. Oleanna fra Veiseth har nok ikke noe med det berømte stedet til Ole Bull i Amerika å gjøre. Stedet i Pennsylvania er oppkalt etter ham selv og hans mor: Ole + Anna.

Men fortvil ikke. Det forefinnes likevel en link fra Elvran i Stjørdal til Ole Bull, kanskje vår første verdensstjerne. Harald Herresthal, trolig Norges fremste ekspert på Ole Bull, bekrefter i en email til undertegnede at Ole Bull

Ole Bull

reiste i 1868 til Amerika og ankom den 25. oktober. Personalia fra Stjørdalsboka er derfor trolig korrekt. Men har altså ikke noe med Ole Bulls berømte *Oleana* i Pennsylvania å gjøre, da dette eventyret begynte i 1852 og var avsluttet i 1853, mens vår Oleanna var født i februar 1848 og altså ikke ble tjenestejente hos Ole Bull før mange, mange år senere, og etter sigende fulgte med Ole Bull over til Amerika i 1868. Derimot kunne det vært interessant å finne ut hvorfor Oleanna fra Veiseth var tjenestejente hos nettopp Ole Bull, hvilken link finnes der? Ole Bull var ved flere anledninger fadder for sine venners barn. Det er vel tvilsomt at folket på Veiseth var Ole Bulls venner. Rett nok var Ole Bull flere ganger på reise til Trondheim og omegn, men i perioden 1843 og frem til høsten 1848 var han ikke i Norge. Da Oleanna på Veiseth ble født i februar 1848 var Bull i Paris, men det kan jo hende at Bull på sine reiser gjennom Norge hadde vært på en gård i Stjørdalen eller truffet folket på plassen i Elvran i en eller annen sammenheng, eller gjennom andre, og at familien i sin begeistring oppkalte datteren etter superhelten. At hun senere ble tjenestejente for ham, kan tyde på en eller annen kontakt, trolig gjennom andre. Det siste besøket Ole Bull avla til Trondheim før Amerika-reisen i 1868 var i 1863. Hvordan og hvorfor kunne ei fattigjente fra en enkel plass inne i skogen i Elvran få tjeneste hos selveste verdensberømte Ole Bull i Bergen?

Vi skal komme tilbake til dette. La oss første ta med noen linjer om Ole Bull og hans prosjekt «Oleana». Ole Bull ble født i 1810, gift to ganger. Først i 1836 med den franske kvinnen Fecilie Villeminot, som skjenket ham fem barn – og døde i 1862. I 1869 møtte Ole Bull Sara Thorp fra Madison, WI. De fikk en datter i 1872. Ole Bull døde av kreft i 1880, etter et liv som en av verdens fremst fiolinister, med sin egenart og tolker av norsk musikk. Ole Bull møtte John

Park manager Mary B. Hirst ved minnetavla hvor hytta til Ole Bull en gang sto

F. Cowan, som var en foretningmann fra Williamsport i Pennsylvania, som kunne fortelle om et område langs Kettle Creek i det sørøstlige hjørnet av Potter County, midt i hjerte av det de kalte for Black Forest. Foretningmannen mente at landskapet hadde likheter med det i Norge. Men bare ved navnet Black Forest burde det kanskje ha ringt en bjelle hos Ole Bull. Det ble likevel til at Ole Bull kjøpte 11 144 acres (ca.

45 000 mål) for \$ 10 388 (ca. 60 000 kroner). Han døpte stedet for *Oleana*, og averterte det som New Norway. Han fikk norske immigranter til å slå seg ned i området i et antall som varierte mellom 300 og 700. Driftselskapet som ble etablert, håpet på et samarbeid med et støperi i nærheten, og etablere en lønnsom regjeringskontrakt på støping av 10 000 kanoner. Hele New Norway ble delt inn i fire deler med hvert sitt senter: *New Bergen* (dagens Carter Camp), *New Norway*, *Oleana* og *Valhalla*. Til tross for iherdige forsøk gjennom utbygging av litt infrastruktur og samfunnsstøtter, viste det seg snart at området ikke var særlig egnet for bosetting. Ole Bull støttet opp finansielt på mange måter. Men til slutt tapte han vel om lag 70 000 dollar. Mens de tapre nordmennene gjorde et forsøk på å etablere seg, reiste Ole Bull rundt i Amerika og holdt konserter for å tjene penger til *Oleana*. De som kom til området var uheldige. Året de var der var imot dem på alle vis. 12 døde den vinteren. Året etter dro de fleste vestover til Wisconsin og Minnesota. I Valhalla er det en større åsrygg, som ble kalt Nordjenskald. Der ble det bygget ei tømmerhytte til Ole Bull, som vel i og for seg heller aldri ble ferdig. Ole Bull var i *Oleana* kun en gang. Denne halvferdige hytta ble kalt for «the Ruins» eller «The Old Castle». *Oleana* forsvant fullstendig i løpet av noen få år. Kun en kirkegård med norske navn og tuften (ruiner av en mur) fra Bulls villa, hvor det i dag er et minnesmerke/tavle, vitner om kolonien, – et eventyr som varte i knappe ett år.

Minnesmerket som i dag markerer Ole Bull State Park, reist i 2002, hvor blant annet Arve Tellefsen deltok

Her er det i dag et naturreservat som heter «Ole Bull State Park». Den ble etablert i 1920 under The Department of Forestry, og offisielt åpnet i 1925. Men de kommende årene (depresjonen 1929) var ikke akkurat den rette tiden for å tenke parkanlegg og naturreservat. President Roosevelt signerte ikke Civilian Conservation Corps før den 31. mars 1933, som sikret naturreservater og parker over hele USA. I 2002 ble det reist et monument i parken til minne om Ole Bulls prosjekt. Arve Tellefsen deltok. *Oleanna* til Ole Bull må nok sies å ha vært en fiasko. Redaktør Ditmar Meidells skrev en bitter humoristisk sang (midvise), som han kalte *Oleanna*, og som vel gjorde kolonien og Ole Bull til latter for hele Norge, trolig urettferdig. Sangen fikk sin rennesanse gjennom Erik Bye for 30 år siden. Det hevdes også at Henrik Ibsen hadde personligheten til Ole Bull i bakhodet da han skrev *Peer Gynt* i 1867. Jfr. Peers flyktige plan om å grunnlegge en stat i ørkenen Sahara som skulle kalles opp etter ham selv: *Gyntiana*.

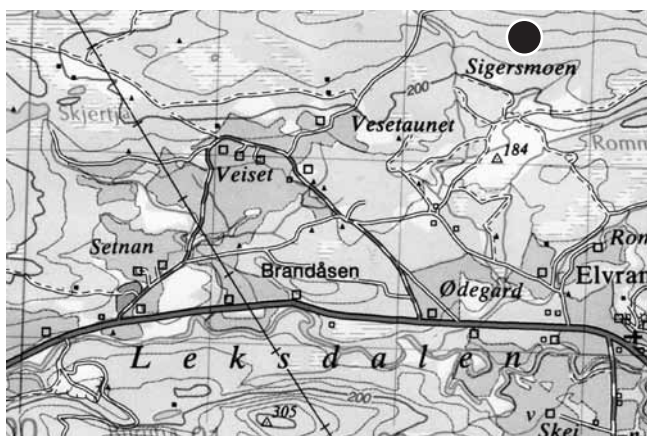

Turid Stokke Bakken

La oss så vende tilbake til Oleanna og slekta i Elvran. Det ville selvsagt har vært for utrolig dersom ei fattigjente fra en husmannsplass i Elvran skulle ha dannet grunnlaget for Ole Bulls navnsetting av sin koloni i Pennsylvania. Det ville da dessuten for lengst vært dokumentert og offentliggjort gjennom bøker og andre tidsskrifter, og en sementert historie i Stjørdalens lokalhistoriske årbøker. Men det gjør ikke historien mindre interessant dersom vi kunne dokumentere at Oleanna fra Veisetsveen virkelig var en del av Ole Bulls miljø og virke. Var det slik at ei ung jente fra en mest bortgjemt plass i Elvran skulle få tjeneste hos en så stor og berømt person som Ole Bull, en person og familie som vel kunne velge fra øverste hylle? Dette trigget min nysgjerrighet, og etter et langt og omstendelig arbeide (research), takke være min medhjelper og fantastiske dyktige Jean Marthaler i Minnesota (med aner fra Forradalen), fant vi Oleanna i Amerika. En stor takk også til min alles kjære Turid Stokke Bakken i Skjetnemarka, som løste knuten vedrørende de lokale slektsforholdene. Det er sikkert ikke lett for utenforstående å skjønne hvor vanskelig dette er, og hvilken innsats som ligger bak, spesielt når opplysningene, påstandene og tallene i utgangspunktet er så feil. Eksempelvis hvor Stjørdalsboka slår fast at Oleanna « ... fylgte han til Amerika i 1868 ». For det gjorde hun ikke.

Oleanna (Annie Anderson) ble født den 27. desember 1847 (døpt 02.01.1848) og

● Herfra kom Oleanna

Jean Marthaler

konfirmert den 15. oktober 1862. (Mrk: i Stjørdalsboka står det at Oleanna var født den 17. februar 1848, slik jeg benyttet innledningsvis i historien, som altså er feil). Hun var ett av åtte barn til Anders Siverstsen Ingstadløften (1813–1863) og Sara Olsdatter Veisetsveen (1815–1880). Dette paret ble viet den 27. april 1840. Øvrige barn i familien var:

Anne, f. 29. januar 1841 – gift den 14. juni 1863 med Peter Thomassen Hallan, f. 1832. De utvandret den 12. april 1872, og kom til Clinton, WI i juni. I mai året etterpå dro de til Oregon. Annie, som hun da het, døde den 17. september 1935 i Portland, Oregon, i en alder av 94 år. I Amerika synes familien å benytte navnet Thompson. Og vi kjenner til ungene: Martha, Anna, Sarah (Serina), Henry, Sophia og Amelia.

Sara, ble født den 23. august 1842. Hun ble gift med Peder Johnson Kleivberg. De utvandret til Amerika, og er gravlagte i Silverton, Oregon. Etter mye om og men fant jeg etterkommere av Sara, og har nå meget god kontakt med Bob Green jr. og hans familie, som bor i Seattle. Bob Green er oldebarn av Sara, søster til vår Oleanna. Rigmor Laanke og Lars Weisæth er seksmenninger med Bob, og Olav Svingen, Haldor Bjerve og Magnar P. Veiseth er sønn av seksmenning til Bob, bare for å ha nevne noen.

Serina, f. 17. januar 1845. Utvandret, og ble den 19. september 1869 gift med Styrk Iverson (1826–1910). Han var opprinnelig fra Voss, og var 19 år eldre enn henne. Styrk hadde vært gift tidligere med Britha Eriksdatter Saue (d. julekvelden 1866), som han hadde seks barn med: Nels, Ellen, Willie, Mary, William Iver og Bertinus. – Serina og Styrk fikk åtte barn: Shermann Cornell, Edwin (1871), Andrew (1870), Ellen Ingrine (1874), Betsy Mathilda (1876), Oscar (1878), Anna (1880) og Ida (1884). Serina døde i Manchester Twp, Boone County, Illinois. Serina er oldemor til Donald Barber som bor i Grand Rapids, Michigan. Det gjør ham da til firmerning med Bob Green.

Familiemedlemmer av Oleanna, i Seattle den 29. september 2013. F.v: Janell Montag, Sarah Montag (foran), Bob Green, Susan Taylor, Janeine Green og Stefen Montag (bak)

Ole, f. 16. oktober 1850. Utvandret, og var farmer ikke langt unna Styrk og Serina.

Sivert, født 23. juli 1853. Konfirmert den 4. oktober 1868. Kanskje var han en stund tjenestegutt på Ingstad øvre. Utvandret sammen med sin mor og andre søsken i 1870, og døde i 1935 – kort tid etter sin søster, Annie.

*Til venstre: Serina, søster til Oleanna.
Til høyre: Donald Barber*

Johan Peter, f. 22. februar 1858. Utvandret.

7. mai 2013. Bak f.v: Olav Martin Svingen, Bjørnvald Veiseth, Magnar P. Veiseth og Peder Veiseth. Foran f.v: Jo Veiseth Nestande, Ola Veiseth Nestande og Per Veiseth Nestande

Iver, født 27. februar 1860. Han var muligens fosterbarn en stund hos John Olsen og kona Malena Iversdatter på Skjærven (Skjerva) gård i Hegra. Utvandret, og døde ugift i Sør-Dakota i 1940.

Men så var det altså dette kapittelets hovedperson, Oleanna. I folketellinga for 1865 for Hegra finnes Oleanna Andersdtr, født i Nedre Stjørdal, 18 år, og «tjenestepige på gården Raaen mellem». Hennes far døde i 1863. Tilbake sitter mor Sara Olsdatter Veisetveen. Mor Sara emigrerte med skipet Franklin den 28. april 1870 til Amerika sammen med sine barn: Ole (20), Sivert (17), Johan (12) og Iver (10). De kalte seg alle for Anderson i Amerika. Som vi ser var Oleanna tjenestepike på Raaen. Oleanna tar gårdsnavnet, og er å finne som emigrant fra Trondheim til Quebec med skipet Franklin nøyaktig to år tidligere enn den øvrige

Rigmor Laanke

familien, nemlig den 28. april 1868. Samme skip, samme dato – en liten merkverdighet. Hun er registrert som Oleanna A. Raaen, fra Stjørdal – 20 år gammel. Dette tyder på at hun reiste i lag med andre fra Stjørdalen og ikke Ole Bull. Ole Bull reiste rett nok også til Amerika i 1868, men det var på høsten. Først holdt han bryllup for sin datter Lucie og Peter Jacob Homann på Valestrand den 16. august det året. Det finnes et brev fra Ole Bull som han skrev fra Halifax den 22. september, og i følge Bull-ekspert Harald Herresthal ankom Ole Bull til USA den 25. oktober. I følge folketellingen i 1865 er Ole Bull oppført i Hammer sokn, Hammer prestegjeld, på gården Søndre Vallestrand. Der står Ole B. Bull, husfader, gaardbruger og selveier, violinspiller, 57 år, fødestad Bergen, og under merknad står: Han har fire personer i sin tjeneste: Marthe Nilsdtr, 24 år, stuepige, Nils Nilsen, 29 år, tjenestekarl, Markus Olsen, 31 år, tjenestekarl og Barbru Nilsdtr, 24 år, tjenestepige. Altså: ingen Oleanna.

Slektas mest kjente person, professor og psykiater Lars Weisæth

Peder og Magnar Veiseth viser tuftene etter barndomshjemmet til Oleanna, 27. april 2011. Magnar er sønn til seksmenning av Oleanna

Alt tyder på at det ikke var noen kontakt mellom Ole Bull og familien i Elvran, ei heller at Oleanna kjente Ole Bull før i Amerika. Men det som er et faktum er følgende: Oleanna kom senere til Chicago hvor hun ble husholderske for Ole Bull. Så Stjørdalsboka har rett med påstanden om at Oleanna: « ... var tjenestejente hos den verdskjente spelman Ole Bull ... », men feil hva gjelder påstanden om at hun « ... fylgde han til Amerika ... ». Da Ole Bull flyttet hjem til Norge og Bergen, dro Oleanna til Portland, Oregon – hvor hun åpnet eller ledet en forretning som solgte bruksting til husholdningen. Familien hadde som nevnt tatt navnet Anderson i Amerika, og Oleanna kalte seg for Annie.

Oleanna var husholderske hos Ole Bull i Chicago

Oleanna/Annie forble ugift og døde senhøstes i 1937. To søsken døde med kort mellomrom i 35. Oleanna er gravlagt på Belle Passi kirkegården i Woodburn, sør av Portland, blant annet i lag med ei søster, mens andre familiemedlemmer er gravlagte i Silverton. Når en leter kommer en over ulike setninger. Jeg kan ikke dy meg for å ta med følgende kommentar: Tippetipp-oldemor til Oleanna fikk ei klekkelig bot i 1701 fordi «*hun slog gevaldigerens datter, Anne Lorentsdatter, blaa og blodig med en ovnsdrager*».

Oleanna (Annie Andersen) omkring 1890

Oleanna var en av disse som dro ut i den store verden, til en usikker fremtid – hun dro alene, og ble alene. Likevel havnet hun i nærheten av sine egne også i hennes nye land. Hun jobbet for andre, fra tjenestepike på Raaen i Hegra, via Ole Bull i Chicago til Portland i Oregon. Hun ble vel det vi kaller ei møy, ei litt innesluttet, ofte litt sur og bestemt dame – ei tante Oleanna. Enhver familie har enkelte slike. De fylte på et vis en funksjon.

Ivar Bremseth, Kjellrun Bremseth, Jill Lounsbury, Kåre Olav Skolmli og Marie Skolmli på grava til Oleanna den 2. oktober 2013

For Oleanna var det livets harde skole. Ekteskapet var en livsforsikring den gangen. Hun hadde ikke en så dann. Hun måtte klare seg selv, og overgangene var nok litt annerledes enn for de som ble gående som gamle tanter i hjembygda. Elvran er liksom ikke Chicago – heldigvis. Å komme fra en liten plass under Strætessfjellet kan kanskje lyde som liten ballast, men herfra fikk hun trolig med seg andre verdier – for ikke å si gener – som ga henne den rette ledesnor ut i den store, farlige verden.